

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

Курсова робота

на тему:
**ВИРАЖЕННЯ ПРОХАННЯ
В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Студентки групи МЛа01-20
факультету германської філології та перекладу
денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія
Гулуєвої Айсел Азадівни

Науковий керівник:
д.ф.н., доцент
Шутова Марія Олександрівна

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ 2023

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Chair of Germanic and Finno-Ugrian Philology

Term Paper

EXPRESSION OF REQUEST IN MODERN ENGLISH

AYSEL GULUYEVA

Group MLa01-20

Germanic Philology and Translation Faculty

MARIA SHUTOVA

Research Adviser

Assoc. Prof.

PhD (Linguistics)

Kyiv 2023

РЕЗЮМЕ

Курсова робота присвячена вивченню особливостей вираження прохання в сучасній англійській мові. У процесі дослідження розглядаються теорія мовленнєвих актів, класифікація актів мовлення, директивні мовленнєві акти, форми вираження мовленнєвого акту прохання, перформативні дієслова у структурі мовленнєвого акту прохання та поняття ввічливості у вираженні прохання. Об'єктом дослідження є мовні засоби, що позначають мовленнєві акти прохання в сучасній англійській мові, а предметом дослідження є функціонування мовленнєвих актів прохання в сучасній англійській мові. Вивчення цих питань сприятиме кращому розумінню комунікативних взаємодій між мовцями в різних соціальних, етнокультурних та психологічних умовах.

Курсова робота аналізує реквестивні мовленнєві акти як висловлювання, які мають на меті спонукати адресата до вчинення дії або до зміни стану. Реквестивні акти є двосторонніми, оскільки вони потребують відповідної реакції адресата. Для вираження реквестивів використовуються категорії імперативної модальності та імперативна фразеологія.

Дослідження також розглядає поняття ввічливості в реквестивному мовленнєвому акті. Ввічливість є принципом мовленнєвої поведінки та мовною категорією. Для вираження ввічливості використовуються мовні форми, марковані за ознакою ввічливості, та форми, що встановлюються відповідно до комунікативних параметрів конкретної ситуації. Ввічливість є факультативним елементом мовленнєвої поведінки, який залежить від бажання і волі мовця. Отже, реквестивні мовленнєві акти є важливими для взаємодії між співрозмовниками, а ввічливість може визначати успіх такої взаємодії.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИРАЖЕННЯ ПРОХАННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	7
1.1. Комунікативна лінгвістика і мовленнєві акти.....	7
1.2. Класифікація мовленнєвих актів. Директивні мовленнєві акти...9	9
Висновок до Розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ПРОХАННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	14
2.1. Мовні засоби вираження реквестивних мовленнєвих актів	14
2.2. Перформативні дієслова у структурі реквестивного мовленнєвого акту.....	17
2.3. Принцип ввічливості в реквестивних мовленнєвих актах.....	20
Висновок до Розділу 2.....	22
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	23
ЛІТЕРАТУРА.....	25
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26

ВСТУП

Лінгвістична наука на сучасному етапі розвитку звернулася до вирішення завдань, пов'язаних з феноменом спілкування. У центрі її уваги опинилася людина – мовець з усіма особливостями комунікативних взаємодій в різних соціальних, етнокультурних, психологічних умовах. Лінгвістична прагматика, що виявляє позиції мовця, його комунікативні наміри, способи їх мовного вираження, способи інтерпретації адресатом повідомлення, оцінку ситуації з позиції двох і більше учасників спілкування, а також стратегії і тактики спілкування для досягнення комунікативної узгодженості в діяльності мовців набуває особливої уваги.

Актуальність теми дослідження обумовлена її зв'язком з найважливішими лінгвістичними завданнями щодо всебічного і системного вивчення функціонування мови в різних комунікативних сферах, а також необхідністю комплексного аналізу директивних мовленнєвих актів в англійській мові.

Метою дослідження є вивчення особливостей вираження прохання в сучасній англійській мові.

У зв'язку з цим поставлені такі **завдання**:

- розглянути теорію мовленнєвих актів;
- проаналізувати класифікацію актів мовлення;
- вивчити питання директивних мовленнєвих актів;
- проаналізувати форми вираження мовленнєвого акту прохання в англійській мові;
- вивчити перформативні дієслова у структурі мовленнєвого акту прохання;
- проаналізувати поняття ввічливості у вираженні прохання.

Об'єктом дослідження є мовні засоби, що позначають мовленнєві акти прохання в сучасній англійській мові.

Предметом дослідження є функціонування мовленнєвих актів прохання в сучасній англійській мові.

Матеріал дослідження: висловлювання, що містять мовленнєві акти прохання, відібрані з творів сучасної англійської літератури слугували в якості матеріалу нашого дослідження.

Теоретична значимість дослідження полягає в уточненні поняття директивного мовленнєвого акту. Результати дослідження вносять певний вклад в розвиток теорії мовленнєвих актів та комунікації.

Практичне значення полягає в можливості використання основних теоретичних положень дослідження та ілюстративного матеріалу в курсах мовознавства, а також при розробці лекційних та практичних занять з актуальних питань сучасної лінгвістики, теорії комунікації.

Курсова складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИРАЖЕННЯ ПРОХАННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

1.1. Комунікативна лінгвістика і мовленнєві акти

Характерною особливістю сучасного вітчизняного та зарубіжного мовознавства є виникнення комунікативної лінгвістики, яка за останні десятиліття почала виокремлюватись в особливий напрямок лінгвістичних досліджень і надала нового поштовху у розвиток сучасної науки про мову.

Комунікативна лінгвістика зародилась в другій половині минулого століття, щоб задовольнити як практичні, прикладні завдання, так і теоретичні потреби мовознавства. Ф. Бацевич (2004) визначав основний фокус уваги на глибшому вивченні мови з погляду психологічних і соціокультурних аспектів поведінки людини в суспільстві (Бацевич, 2004: 8).

Комунікативна функція мови завжди була предметом досліджень в лінгвістиці, і вона зацікавлювала фахівців у цій галузі протягом всієї історії свого розвитку. Проте, за свідченням Селіванової О. (2008), багато лінгвістів вважають, що швидкий розквіт комунікативної лінгвістики зумовлений не тільки практичними та теоретичними завданнями, але й необхідністю вийти за рамки традиційної “парадигматичної” лінгвістики (Селіванова, 2008: 550). Сучасна лінгвістика орієнтується на аналіз мовної системи з точки зору її функціональної характеристики в соціокультурному контексті, враховуючи особистість мовця та ситуацію спілкування.

Комунікативна лінгвістика фокусується на дослідженні процесів міжособистісного спілкування з увагою на живу природну мову та різні комунікативні компоненти, включаючи фізичний, психологічний, фізіологічний, соціальний, контекстуальний та інші. Цей розділ мовознавства досліджує, як фонові знання як невербальний компонент мовленнєвого спілкування впливають на текст мовленнєвого твору, що імплікується та

експлікується в мовленнєвій комунікації(Дзикович, 2015). У повсякденному житті ми не завжди висловлюємо все, що хочемо сказати, а натомість використовуємо “натяки”. Основна мета комунікативної лінгвістики, на думку О. Дзиковича, полягає у дослідженні того, як ми натякаємо та на що, щоб висловити певне комунікативне завдання (Дзикович, 2015: 35).

Комунікативна лінгвістика досліджує мовленнєві акти (твердження, прохання, запитання тощо) як одиниці комунікації, а також комунікативну значущість структурних елементів цих актів (слів, словосполучень, речень), що проявляється у зв'язному тексті (дискурсі)(Cook, 1990: 58).

Погоджуємося з думкою М.М. Полюжина про те, що на сучасному етапі розвитку основною ціллю комунікативної лінгвістики вважають формування функціонального підходу до мови, що впливає з визначення сутності мови як засобу спілкування, та опис мови в усіх її ланках, у системі та структурі, у плані виконання нею певної функції в процесі мовленнєвого спілкування, результатом чого є мовленнєвий акт (Полюжин, 2002: 11).

Т. Андрієнко визначає мовленнєвий акт (МА) як це окремий акт мовлення, який у нормальних випадках є двостороннім процесом породження тексту, що охоплює мовлення та слухове сприйняття й розуміння почутого, які протікають паралельно й одночасно(Andriyenko, 1999: 77). У випадку письмового спілкування мовленнєвий акт охоплює відповідно процеси написання і читання (зорове сприйняття і розуміння) написаного, причому учасники спілкування можуть бути віддаленими один від одного в часі та просторі. Мовленнєвий акт є проявом мовленнєвої діяльності.

Важливе місце у вивченні теорії мовленнєвих актів МА посідають праці Джона Остіна, британського філософа-аналітика, представника лінгвістичної філософії. Півстоліття тому Джон Остін прочитав курс лекцій у Гарварді, які вже після смерті вченого були випущені у вигляді книги під назвою “How to Do Things with Words”(Austin, 1962). Перегляд традиційного ставлення до комунікативної діяльності суб'єкта став ключовим моментом у

теорії Остіна. Одиницею мовленнєвого спілкування стає не просто висловлювання, а мовленнєвий акт, у якому виражено твердження, запитання, докір, подяку, співчуття тощо. Усі мовленнєві акти здійснюються відповідно до загальноприйнятих принципів і правил поведінки (Austin, 1962: 122-129).

МА – явище досить складне. У теорії мовленнєвих актів його розуміють як трирівневе утворення. У зв'язку з цим виокремлюють три види мовленнєвого акту: локутивний, ілокутивний і перлокутивний (Шевченко, 2005: 113). Локативний акт полягає у виголошенні висловлювання. Локутивні акти включають у себе фонетичні, фатичні та ретичні акти. Фонетичні акти – це акти вимовляння звуків, фатичні – вимовляння слів або речень відповідно до фонологічних і синтаксичних правил цієї мови, і, нарешті, ретичні – акти, в яких реалізується семантична структура (тобто закладений певний смисл). Ілокутивний акт, маючи певну силу, забезпечує вказівку не тільки на значення висловлюваної пропозиції, а й на комунікативну мету цього висловлювання (Врабель, 2020: 28). Перлокутивний акт спричиняє навмисний вплив на адресата, досягнення якогось результату.

1.2. Класифікація мовленнєвих актів. Директивні мовленнєві акти

Заслуга Дж. Остіна полягає не тільки в тому, що він першим сформулював теорію мовленнєвих актів, а й у тому, що він запропонував класифікацію мовленнєвих актів, яка надалі стала відправною точкою для інших мовознавців у виокремленні типів мовленнєвих актів. Існує велика кількість класифікацій. Розглянемо деякі з них.

Отже, Джон Остін запропонував виокремлювати п'ять класів перформативних (іллокутивних) актів: 1) вердиктиви, за допомогою яких мовець висловлює свою оцінку чогось або когось; 2) екзерситиви, що слугують для здійснення влади мовця (накази, розпорядження тощо); 3)

комісиви – вираження обіцянок і зобов'язань; 4) бехабітиви регулюють суспільну поведінку, взаємини комунікантів тощо. (наприклад, привітання, вибачення тощо); 5) експозитиви визначають місце висловлювання під час бесіди (я визнаю, заперечую тощо)(Austin, 1962).

Теорія мовленнєвих актів Остіна була надалі розвинена Дж. Серлем (2012). Базовими видами ілокутивних актів Дж. Серль вважає такі п'ять: 1) репрезентативи (або асертиви), які представляють реальний стан справ адресату; 2) директиви, які певним чином впливають на діяльність адресата; 3) комісиви – акти, що покладають на мовця якісь зобов'язання; 4) декларативи, які вносять певні зміни в реальний стан речей(Searle, 2012: 54-71).

Класифікації Дж. Остіна і Дж. Серля є основними і загальноприйнятими. Надалі вони лише розширювалися й доповнювалися певними типами мовленнєвих актів.

Класифікація А. Вежбицької містить вісім ілокутивів: повідомлення, прохання/накази, запитання/заборони/дозволи, вимоги/заперечення, застереження/погрози, поради/поради, дії, що позначаються дієсловами етикетної поведінки, експозитиви (Wierzbicka, 1987).

Заслуговує на увагу класифікація В. Вундерліха (1977), який класифікував мовленнєві акти на основі їхніх п'яти функцій. Він розрізняв вісім класів: директиви (прохання, накази, розпорядження, нормативні акти), комісиви (обіцянки, оголошення, погрози), еротетичні мовленнєві акти (запитання), репрезентативи (твердження, констатації, звіти, описи, пояснення), сатисфактиви (вибачення, подяка, виправдання), ретрактиви (неможливість виконати обіцяне), декларації (називання, визначення, вироки, відкриття, засідання), вокативи (звернення, виклики) (Wunderlich, 1977: 243-258).

У нашому дослідженні ми будемо дотримуватися класифікації мовленнєвих актів, запропонованої Дж. Серлем та В.Вундерліхом, які виділяють директиви як окремі мовленнєві акти.

Директивні мовленнєві акти є одним із видів мовленнєвих актів, що спрямовані на вплив на поведінку адресата шляхом вираження побажань, наказів, прохань та інших форм мовленнєвого впливу. Вивчення директивних мовленнєвих актів має важливе значення для розуміння комунікативних процесів та міжособистісних відносин.

Українські та закордонні лінгвісти (М. Баліцька, С. М'ясоєдова, Т. Крупкіна, С. Pablos-Ortega) досліджували різні аспекти директивних мовленнєвих актів, зокрема їх функції та структуру. За результатами досліджень встановлено, що директивні мовленнєві акти виконують такі функції, як вираження впливу, доручення, прохання, наказу, попередження, поради та інші. Крім того, було встановлено, що структура директивних мовленнєвих актів містить певні елементи, такі як вступ, основна частина та заключення.

Зокрема, українська лінгвіст М. Баліцька звернула увагу на те, що директивні мовленнєві акти можуть мати різні форми вираження, залежно від контексту та відносин між мовцем та адресатом. Також вона вказала на те, що ефективність директивних мовленнєвих актів залежить від таких факторів, як культурний контекст, настанови адресата та емоційний стан мовця (Баліцька, 2006: 131).

Інший підхід до дослідження директивних мовленнєвих актів полягає в аналізі мовленнєвої дії, тобто вивченні того, яким чином мовець і адресат взаємодіють під час здійснення директивного мовленнєвого акту. Зокрема, С. М'ясоєдова вивчала директивні мовленнєві акти на основі теорії мовленнєвих актів А. Остіна та довела, що директивний мовленнєвий акт є складним процесом мовленнєвої взаємодії між мовцями, що здійснюється з метою отримання певної реакції від адресата (М'ясоєдова, 2001: 11).

За словами Т. Крупкіної, директивний мовленнєвий акт складається з чотирьох компонентів: 1) прямого звернення до адресата, 2) висловлення прохання/наказу/бажання, 3) показу знання або незнання адресата, 4)

вказівки щодо наслідків виконання або невиконання прохання/наказу/бажання(Крупкіна, 2020).

Л. Герасименко визначила, що директивний мовленнєвий акт може бути реалізований різними мовними засобами, залежно від ситуації та відносин між мовцем та адресатом. Також вона зазначила, що директивний мовленнєвий акт є одним з найбільш складних видів мовленнєвої дії, оскільки вимагає від висловлювача знання психологічних та соціальних аспектів поведінки адресата(Герасименко, 2014: 260).

У своєму дослідженні ми дотримуємося визначення мовленнєвого акту, запропонованого О.Л. Дмитренко, яка розуміє його як мінімальну соціомовленнєву дію, що має цілеспрямований характер і актуалізується в певній прагматичній ситуації (Дмитренко, 2009: 6). Директивний мовленнєвий акт є волевиявленням адресанта, спрямованим на досягнення зв'язку між об'єктом та його ознакою. Основною метою директивного мовленнєвого акту є спонукання адресата до виконання дії або зміни стану відносно часових або локальних координат. Когнітивна база мовленнєвого акта директиви полягає в концепті “воля – бажання”(Михайлова, 2001: 6). Для досягнення комунікативної мети директивного мовленнєвого акту, адресант спонукає адресата до виконання певної дії у майбутньому, використовуючи спонукальну модальність висловлювання в межах певної комунікативної ситуації (Дмитренко, 2009: 8).

О. Л. Дмитренко визначає директивний мовленнєвий акт як цілеспрямовану інтенціональну дію, що має конвенціональний характер. Структурними складниками мовленнєвого акту є пропозиційний зміст, який відображає об'єктивну ситуацію реальної дійсності, та іллокутивна сила, яка характеризує комунікативну спрямованість мовленнєвого акту і визначає його функціональний тип. Для успішної реалізації мовленнєвого акту необхідні адресант і адресат, комунікативна мета, комунікативна інтенція, комунікативна ситуація, контекст (Дмитренко, 2009: 7).

Загалом, директивні мовленнєві акти є важливим об'єктом дослідження для лінгвістів, які вивчають не тільки структуру мови, але й її функції в соціокультурному контексті. Розуміння директивного мовлення може допомогти не тільки в розумінні людської комунікації, але і в побудові ефективної стратегії взаємодії в різних ситуаціях.

Висновок до Розділу 1

Вивчення мови з комунікативного погляду, безсумнівно, представляє нині значний інтерес. Комунікативна лінгвістика є однією з важливих соціальних дисциплін, що допомагає вдосконалювати життя суспільства на сучасному етапі та сприяти подальшому розвитку вітчизняного й зарубіжного мовознавства.

Мовленнєвий акт є мінімальною одиницею комунікації, яка містить інформацію про інтенцію (ілокутивний акт), зміст повідомлення (локутивний акт) та його очікуваний ефект на адресата (перлокутивний акт). У мовленнєвому акті важливу роль відіграє контекст – соціальний, культурний, психологічний та інший, в якому він виникає, тому що він визначає спосіб розуміння та інтерпретації повідомлення.

Директивний мовленнєвий акт – це тип мовленнєвого акту, який містить інструкцію, прохання, наказ, заклик або будь-яке інше повідомлення, спрямоване на отримання певної дії від адресата. Директивний мовленнєвий акт завжди передбачає вплив на поведінку адресата та визначається ілокутивною метою.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ПРОХАННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

2.1. Мовні засоби вираження реквестивних мовленнєвих актів

Реквестив як тип директивного мовленнєвого акту є прагненням мовця спонукати адресата зробити дію або змінити стан. Разом з тим в кожній конкретній ситуації спілкування реквестивний мовленнєвий акт (РМА) може розцінюватися по-різному: як наказ, прохання, порада, дозвіл, благання, тощо.

Засоби вираження РМА відносяться до різних рівнів мови і включають такі класи одиниць: 1) морфологічні форми способу; 2) лексико-граматичні засоби – модальні дієслова в поєднанні з інфінітивом; 3) синтаксичні моделі різних комунікативних типів речень – розповідні, питальні, спонукальні, а також синтаксичні конструкції зі складним доповненням; 4) інтонаційні засоби.

З точки зору модальної характеристики можна виділити три групи форм, які беруть участь в оформленні РМА:

I. Імперативні речення з дієсловами наказового способу (включаючи як синтетичні, так і аналітичні форми) в чотирьох синтаксичних варіантах:

1) прості:

“Tell me something, Kurt. Are you happy here?”(Bennetts, 2008: 90)

“Have a seat, Dale” (Bennetts, 2008: 27).

“Listen to them! They love you! Get up, get up!”(Dillon, 2009: 123)

“I always knew you had it in you, little princess. Go take your bow!”(Dillon, 2009: 27)

“Show me your Black Swan, Nina”(Dillon, 2009: 92).

2) емпатичні:

“Oh, do shut up, Annie. You’re beginning to sound like a bloody soft sod yourself. . .”(Dillon, 2009: 128)

“Do have a cup of tea”(Bennetts, 2008: 17).

“Do take your time and just let me know when you have completed the task”(Dillon, 2009: 53)

3) модифіковані приєднувальними питаннями або умовними фразами:

“Keep it healthy and strong — it will work miracles in your life if you will only let it” (Bennetts, 2008: 38)

“Don't date if you can't mate, the saying goes” (Bennetts, 2008: 129)

“Don't drink if you can't hack it”(Dillon, 2009: 138)

“Aye, answer me that one – if you can”(Dillon, 2009: 84).

4) еліптичні (бездієслівні):

“First six numbers that come into your head. Right now” (Bennetts, 2008: 19)

“Five, two, eight... four, nine, one”(Bennetts, 2008: 22).

“I'm very disappointed in you, Dale. Scaler”(Dillon, 2009: 54).

II. Неімперативні речення.

1) Розповідні речення з дієслівними предикатами:

а) в формі дійсного способу:

- the Present Indefinite: *“Everyone gets out of the water!”* (Bennetts, 2008: 43)
- the Present Continuous: *“You are not going anywhere tonight”*(Dillon, 2009: 119)
- the Future Indefinite: *“You will then proceed to bid ostentatiously up to one over three thousand pounds”* (Bennetts, 2008: 56).

б) в формі умовного способу: *“I request that they come before midday”*(Dillon, 2009: 85).

2) Розповідні речення з модальними предикатами:

а) можливості can, could, may, might:

“You might also attempt to pin Slade down to a date” (Bennetts, 2008: 38).

“I just wanted to talk. Maybe we could go to a coffee house or something”(Dillon, 2009: 45).

б) повинності must, should, ought to, have to, be to, shall:

“This must stop. You make me feel as if I were guilty of something”(Dillon, 2009: 49).

“I must speak, and you must listen. You shall listen” (Bennetts, 2008: 47).

“You ought to see it coming down out there! It's awesome!” (Bennetts, 2008: 20)

“You don't get enough exercise. You should run more often” (Dillon, 2009: 42)

в) бажаності:

“Good. Romantic love will be the last illusion of the old order. You should marry one of your peasants”(Dillon, 2009: 19)

“Oh yes, you would have sent her packing! Ten years I've been keeping the door and the mistress was always kind to me. You should stick to stealing the master's clothes” (Bennetts, 2008: 13).

III. Оптативні речення, що виражають бажання:

“I would like you to go, Maman” (Bennetts, 2008: 32).

“But that's not my main point. I'd like you to sign my expenses” (Bennetts, 2008: 43)

“I'd like you to read this”(Dillon, 2009: 289).

IV. Питальні речення:

“Could you do it slower, and with more intensity? Okay”(Bennetts, 2008: 54).

“May I be permitted to inquire who removed my best riding boots from the hall cupboard?”(Dillon, 2009: 82)

“Excuse me? Could you say that a bit louder, please?” (Bennetts, 2008: 29)

“Must you be so noisy” (Bennetts, 2008: 124).

Окрему групу становлять імперативні фразеологізми типу: “Would you care fo X? Do you mind doing X? Why don't you do X? Why not do X?”

What/How about doing X? Have X, why don't you? I'd be much obliged if you do X”, тощо.

“Would you gentlemen care for a drink?” (Bennetts, 2008: 74).

“Why don't you come to my place first? It's on the way”(Dillon, 2009: 84).

“Hey, asshole! Why don't you try driving without your thumb up-“(Bennetts, 2008: 47)

“Why don't you come to my place first? It's on the way” (Bennetts, 2008: 32).

“Why don't you guys quit? It's not like you're sex offenders” (Dillon, 2009: 50).

“Do you mind if we make one stop on the way?”(Bennetts, 2008: 11)

“Why not speak plainly so the world could understand?”(Dillon, 2009: 15)

“I'd be much obliged if you'd remove this bundle your friend imposed on me”(Dillon, 2009: 202).

2.2. Перформативні дієслова у структурі реквестивного мовленнєвого акту

Реквестивні мовленнєві акти можуть виражатися за допомогою так званих перформативних дієслів, які відкрито виражають мету мовленнєвого акту. Остін зауважує, що цей клас дієслів дуже багаточисельний і включає такі дієслова: *advise, appoint, announce, annul, beg, bequeath, choose, claim, close, command, countermand, declare, dedicate, degrade, demote, direct, dismiss, enact, entreat, excommunicate, fine, give, grant, levy, name, nominate, open, order, pardon, plead, pray, press, proclaim, quash, recommend, repeal, reprieve, resign, sentence, urge, veto, vote for, warn* (Austin, 1962: 155).

Відповідно до семантики дієслова, реквестивний комунікативний акт мовця можна кваліфікувати як:

1) наказ (command, order, direct, require), наприклад: *“I order you to release it immediately”(Dillon, 2009: 65).*

“My husband and I **order** dinner a lot and have it delivered”(Dillon, 2009: 43).

“Enough of this, you lazy veeb. Sing! I **command** you to sing for your mistress!” (Dillon, 2009: 129).

2) запит, прохання (ask, request), наприклад: “Sir, I understand what you're doin', but I respectfully **request** permission to grieve in my own manner”(Dillon, 2009: 119).

“And I **request** specific wines and Champagne and, keeping in mind the Wonder Bread incident, the variety of bread as well as where the bread should be bought (Dillon, 2009: 33).

“Sir, I **request** permission to transfer to the frigate at the earliest opportunity” (Bennetts, 2008: 111).

“Forgive me. If I am wrong, I **ask** your pardon”(Dillon, 2009: 87).

“Can I **ask** you something stupid? Do you know why we're missing money at the store?”(Bennetts, 2008: 65)

“Captain, can I **ask** you a question?”(Bennetts, 2008: 33)

3) пропозиція (suggest, put forward, propose, advance, offer), наприклад: “Of course you do. The Shcherbatskys are giving a soiree this evening. Get there early before the crowd. If I may **suggest** . . . LEVIN: Anything! What? OBLONSKY: New boots” (Bennetts, 2008: 22).

“I **offer** persuasive evidence. Right. Look at the evidence that I have offered you” (Dillon, 2009:43).

“So I **propose** the resolution that we form a company. Those in favor?”(Bennetts, 2008:12)

“No. I will not wait, Mr. Chairman, and I **propose** that we accept Mrs. Trentham's generous offer of releasing her land in exchange for ten percent of the company's shares” (Dillon, 2009: 26)

4) порада (advise, advocate), наприклад: “I **advise** you to read your contracts carefully”(Bennetts, 2008:153).

*“I **advise** you to consider against it. We still have two hours and twenty minutes”*(Dillon, 2009: 89)

5) рекомендація (recommend), наприклад: *“I **recommend** you folks waste no time picking up whatever supplies you need right here from me”*(Bennetts, 2008: 55).

*“Truth is, I **recommend** you take a day off”*(Dillon, 2009:45).

*“I will require no specific rate of study progress, but I **recommend** that you make good use of your time”*(Bennetts, 2008:99).

6) дозвіл (allow, permit), наприклад: *“I can only talk if he says: It's your thing, and I **allow** you to take care of him* (Bennetts, 2008: 8).

*“That's scary! You shouldn't be **allowed** to watch that”*(Dillon, 2009: 63).

*“You're only **allowed** to shoot at Germans, that's one of the rules”*(Bennetts, 2008: 49).

*“It's your thing, and I **allow** you to take care of him”*(Dillon, 2009: 77).

*“I didn't do anything wrong. Why should I **allow** you to paw through my things?”* (Dillon, 2009:192)

*“**Permit** me to announce--soup Marie Louise, carp with asparagus, and roast beef! I went to the market in person!”*(Dillon, 2009:54)

*“I'll tell you what, if I'm still alive when it hits five-hundred, I'll **let** you know and we'll split the money”*(Dillon, 2009: 93).

“No, I'm not going to let you see”(Dillon, 2009: 115).

7) заборона (forbid, prohibit, veto), наприклад: *“I **veto** both ideas. After we leave the restaurant, she insists we drive through the LSU campus”*(Dillon, 2009: 37).

8) благання (beg, plead, call on, implore, pray), наприклад: *“Oh, Dolly . . . I **beg** you . . .”*(Dillon, 2009: 84)

*“**Please**, sir, you can't take me to Ramelle, I gotta go to Caen, sir, please, I told you, they make Caen lingerie there, it's beautiful, it's the best there is, it's...oh, please, sir...”*(Bennetts, 2008: 55)

*“I don't think that I can really survive... I'm **praying** for the end of time, it's all that I can do. **Praying** for the end of time, so I can end my time with you”*(Dillon, 2009: 219).

9) вимога (demand, insist, urge), наприклад: *“I **demand** a vote on this”*(Dillon, 2009: 44).

*“Furthermore, I will not have my standards – moral or otherwise – compared to those of that creature upstairs. And I **demand** to know the name of your . . . paramour”*(Bennetts, 2008: 104)

*“I **urge** you to consider this opportunity for a few days before making your decision”* (Dillon, 2009:65).

10) попередження (warn, caution) etc., наприклад: *“I remember when I was forty, and then I blinked and there I was, going to be ninety. My god, where did it go? One day you're going to blink, and you're going to be ninety, and I won't be around to see it. And that makes me very sad. I'm telling you, I'm **warning** you. Don't blink. Don't blink”*(Bennetts, 2008: 173).

*“I have to **warn** you about something. ANNA: Warn me? It's really rather late . . . KARENIN: I wish to **warn** you that you may inadvertently, by indiscretion and carelessness, give the world occasion to talk about you”*(Dillon, 2009:39).

2.3. Принцип ввічливості в реквестивних мовленнєвих актах

Для вираження ввічливості / неввічливості в мові є як універсальні засоби, марковані за цією ознакою, так і засоби, етикетний статус яких визначається в залежності від екстралінгвістичних параметрів ситуації спілкування. У першому випадку ознака закріплена за формою конвенціями мови, у другому – мовними конвенціями вживання. Так, у сфері вираження РМА універсальними маркерами ввічливості є:

1) лексеми *please, kindly, possibly*, що приєднуються до різних за формою висловлювань: *“**Please**, sir, you can't take me to Ramelle, I gotta go to*

Caen, sir, please, I told you, they make Caen lingerie there, it's beautiful, it's the best there is, it's...oh, please, sir... ”(Dillon, 2009:48)

2) спеціальні формули ввічливості типу “Would you mind doing X? I'd be much obliged if you'd do X”, наприклад: “*Hey Desi, would you mind wearing some of the clothes we have in the store?*” (Bennetts, 2008: 12)

“Would you mind if I called you, to pick your brain?”(Dillon, 2009:218)

Мовними конвенціями важливого вираження ДМА прохання служать форми “Could / Would you do X?”, наприклад: “*Would you gentlemen care for a drink?*”(Dillon, 2009:17)

“Would you sit down?”(Dillon, 2009:92)

Поширеним способом зниження категоричності РМА прохання є розповідні висловлювання, в яких майбутня дія представлена як гіпотетична в уявній ситуації (причому роль виконавця в ній відводиться мовцю), а також питання-натяк, наприклад: “If I were you I'd do X”; “Might it be an idea to do X?” “Have you ever thought if doing X?”, “Do not you think it might be wise to do X?”, наприклад: “*If I were you, I'd stop making an exhibition of myself, and go home*”(Dillon, 2009:11).

У більшості випадків інтерпретація форми як ввічливої чи неввічливої проводиться по відношенню до того, що є нормою, прийнятою для даної комунікативної ситуації в даному національно-культурному соціумі.

Так, у РМА в комунікативній ситуації спілкування рівних за положенням комунікантів при близькій соціально-психологічній дистанції між ними нормою є модифікована форма імперативу “Do X, will you? / can you? /could you? would you ?”, а також питання-спонування з модальними дієсловами can, will: “Can / Will you do X?”

Форма “Could / Would you do X?” і форма непрямого питання “I wonder if you could (possibly) do X” в цій комунікативній ситуації розцінюються як ввічливі. Ці ж форми нейтральні в ситуаціях з проханням молодшого до старшого.

Таким чином, одна і та ж форма може кваліфікуватися як нормативна для одного типу ситуацій і як ввічлива для іншого типу ситуацій. Іншими словами, інтерпретація форми залежить від конфігурації параметрів комунікативної ситуації.

Висновок до Розділу 2

Засоби вираження реквестивних мовленнєвих актів поділяються на морфолого-синтаксичні (спеціалізовані, неспеціалізовані), лексичні, контекстуальні та просодичні. Лексичними засобами виступають частки, модальні предикативи, вокативи, займенники та вставні компоненти.

Важливими засобами реалізації прохання у реквестивах є контекст, який визначає конкретну комунікативну ситуацію, і, відповідно, спонукальна інтонація.

Семантичні характеристики реквестивних мовленнєвих актів пов'язані з особливостями їх структурної організації, а саме – із синтаксичними моделями, які використовує адресант, реалізуючи власну інтенцію. Для вираження волевиявлення у реквестивах використовуються як прості односкладні речення – означено-особові та безособові, так і складні конструкції, які є елементами семантико-синтаксичної структури висловлювання, зокрема складнопідрядні та безсполучникові речення.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Реквестивні мовленнєві акти складають особливий клас мовленнєвих актів, мета якого розглядається як спроба мовця спонукати адресата до вчинення / невчинення дії або до зміни стану.

РМА можна характеризувати як двосторонній мовленнєвий акт, що відкриває мінімальну діалогічну взаємодію, для успішного завершення якої потрібно відповідна реакція адресата, пов'язана з дією (виконання / невиконання дії, згода-відмова виконати дію).

Засоби вираження реквестивів включають категорія імперативної модальності, а саме – наказовий спосіб, для якого значення спонукання є прямим значенням. Форми наказового способу можуть виражати всі відтінки значення реквестивів від наказу до запрошення. Спеціалізованим засобом вираження реквестивів служить також імперативна фразеологія, форми якої в англійській мові відрізняються великою різноманітністю.

В понятті ввічливості в реквестивному мовленнєвому акті, як і в понятті норми, слід виділяти два аспекти: ввічливість як принцип мовленнєвої поведінки і ввічливість як результат реалізації цього принципу, як мовну категорію. У першому випадку ми маємо справу з правилом, яке вказує висловлювати шанобливе ставлення до співрозмовника, реалізація якого пов'язана з дотриманням універсальних максим ввічливості.

В іншому випадку мова йде про форми, що служать для вираження шанобливого ставлення до співрозмовника. Для вираження ввічливості використовуються два типи форм: мовні форми, марковані за ознакою ввічливості і форми, прагматичний статус яких встановлюється відповідно до комунікативних параметрів конкретної ситуації і носить відносний характер.

Адекватна мовленнєва поведінка комунікантів визначається перш за все мовною нормою, дотримання якої приписується правилами даного лінгвістичного соціуму в залежності від параметрів комунікативної ситуації.

Ввічливість є факультативним елементом мовленнєвої поведінки в реквестивних мовленнєвих актах, втілення якого в значній мірі визначається бажанням і волею мовця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баліцька М. З. Роль адресанта в реалізації мовленнєвого жанру прохання. *Вісник Львівського ун-ту : Серія філологічна*, 2006, Вип. 38, Ч. II, с. 130 – 134.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. Київ: Видавничий центр «Академія». 2004. 344 с.
3. Боть Л. П. Дотримання принципу ввічливості в директивних мовленнєвих актах. *Культура народів Причорномор'я. Научний журнал. Серія «Філологічні науки»*, 2008, № 144, с. 102 – 106.
4. Врабель Т. Словотворча прагматика у сучасній англійській мові. Берегове-Ужгород: ЗУІ ім. Ф.Ракоці II - ТОВ «РІК-У», 2020. 236 с.
5. Герасименко Л. С. Специфіка директивних мовленнєвих актів у стандартній фразеології радіообміну англійською мовою. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. Вип. 6. С. 258 – 261.
6. Дзикович О.В. Комунікативно-прагматичні аспекти мовлення : конспект лекцій для студентів факультету лінгвістики напряму підготовки 6.020303 «Філологія». Київ: НТУУ «КПІ», 2015. 85 с.
7. Дмитренко О. Л. Директивні мовленнєві акти в публіцистичному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова". Київ : Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2009. 21 с.
8. Крупкіна Т. В. Мовленнєві акти застереження у сучасному німецькомовному діалогічному дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2020. 20 с.
9. Михайлова Л. В. Еволюція директивних мовленнєвих актів в англійській мові : автореф. дис. на здобуття канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови". Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2001. 24 с.

10. М'ясоєдова С. В. Категорія спонукання і її вираження і непрямих висловленнях сучасної української мови: автореф. дис.... канд. філол. н: 10.02.01, Харків, 2001.
11. Полюжин М.М. Когнітивно-прагматичні механізми іллокутивних моделей мовлення. *Проблеми романо-германської філології*, 2002. Ужгород: Патент. С. 9 – 16.
12. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
13. Шевченко І.С. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія. Харків : Константа, 2005. 356 с.
14. Andriyenko T.P. Realization of the Principle of Politeness in Ironic Speech Acts. *Cognitive/ Communicative aspects of English/ Abstracts. International Conference and Summer School. USSE. Cherkasy*, 1999. P. 77 – 78.
15. Austin J.L. *How to Do Things with Words*. N.Y.: Oxford University Press, 1962. 168 p.
16. Cook G. *Discourse*. Oxford. 1990. 167 p.
17. Pablos-Ortega C. Directive Speech Acts in English and Spanish Filmspeak. *Pragmática Sociocultural / Sociocultural Pragmatics*, 2020. 8. P. 1-21.
18. Searle J. *Speech Acts*. Cambridge University Press, 2012. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/speech-acts/D2D7B03E472C8A390ED60B86E08640E7>
19. Wierzbicka A. Different cultures, different languages, different speech acts: Polish vs. English. *Journal of Pragmatics: An Interdisciplinary Journal of Language Studies*, 1985, Vol. 9. Issues 2-3, p. 145 – 178.
20. Wierzbicka A. *English Speech Act Verbs: A Semantic Dictionary*. Sydney: Academic Press, 1987. 397p.
21. Wunderlich D. On Problems of Speech Act Theory. *Basic Problems in Methodology and Linguistics*. Dordrecht: Reidel, 1977. P. 243 – 258.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

22. Bennetts P. Topaz. UK: Magna Print Books, 2008. 406 p.
23. Dillon A. Another time, another season. London: Sphere Books Ltd, 2009. 328 p.